

Marianna Greta, Ewa Tomczak-Woźniak

Politechnika Łódzka

INSTRUMENT ŁĄCZĄC EUROPEĘ WOBEC DYLEMATÓW POLSKIEGO ROLNICTWA ZWIĄZANEGO Z UWARUNKOWANIAMI GEOGRAFICZNYMI

Streszczenie

Zgodnie z sugestią przyjętą w tytule, opracowanie porusza dwa problemy. Jeden z obszarów problemowych tyczy się dylematów polskiego rolnictwa w kontekście problemów rozwojowych, w tym peryferyjność położenia, jako czynnik opóźniający procesy rozwojowe polskiego rolnictwa w stosunku do regionów wewnętrznych. Drugi obszar dotyczy nowego instrumentu finansowego łącząc Europę, który skierowany jest na peryferyjne regiony, w szczególności rolnicze. Celem opracowania jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie badawcze: czy instrument skierowany na peryferyjność zdoła przełamać dylemat peryferyjności w rolnictwie. W zaprezentowanej w opracowaniu analizie wykorzystano materiały literaturowe, a także dane źródłowe, m. in. raporty Komisji Europejskiej, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. W odniesieniu do zebranych danych zastosowano metody analizy i syntezy z wykorzystaniem narzędzi indukcyjno-dedukcyjnych i dokonano teoretycznej próby implementacji zapowiedzianych działań do realiów funkcjonowania gospodarstw rolnych. Wyniki przeprowadzonych analiz upoważniają do stwierdzenia pewnych uogólnień, m. in.:

- zakładana działalność Instrumentu Łącząc Europę, z racji swej kompleksowości (3 obszary wsparcia – E-transport; E-środowisko i E-energia), daje duże szanse na złagodzenie negatywnych następstw peryferyjności obszarów rolnych,
- instrument Łącząc Europę wspierany przez skuteczne działania realizowane w ramach szerokiego instrumentarium finansowego Wspólnej Polityki Rolnej w wysokim stopniu pobudzać będzie aktywność, przedsiębiorczość i kreatywność peryferyjnej ludności wiejskiej,
- efektem oddziaływania instrumentu Łącząc Europę będą głębokie przemiany zachodzące na obszarach objętych działaniem instrumentu (odnoszące się do m. in. : wzrostu poziomu życia, ograniczenia ubóstwa, wzrostu zatrudnienia i kwalifikacji pracowników, wzrostu konkurencyjności, specjalizacji i dochodowości gospodarstw rolnych, wielofunkcyjny charakter wsi),
- instrument Łącząc Europę będzie miał zatem spójny wymiar łagodzący dylematy peryferyjności obszarów wiejskich.

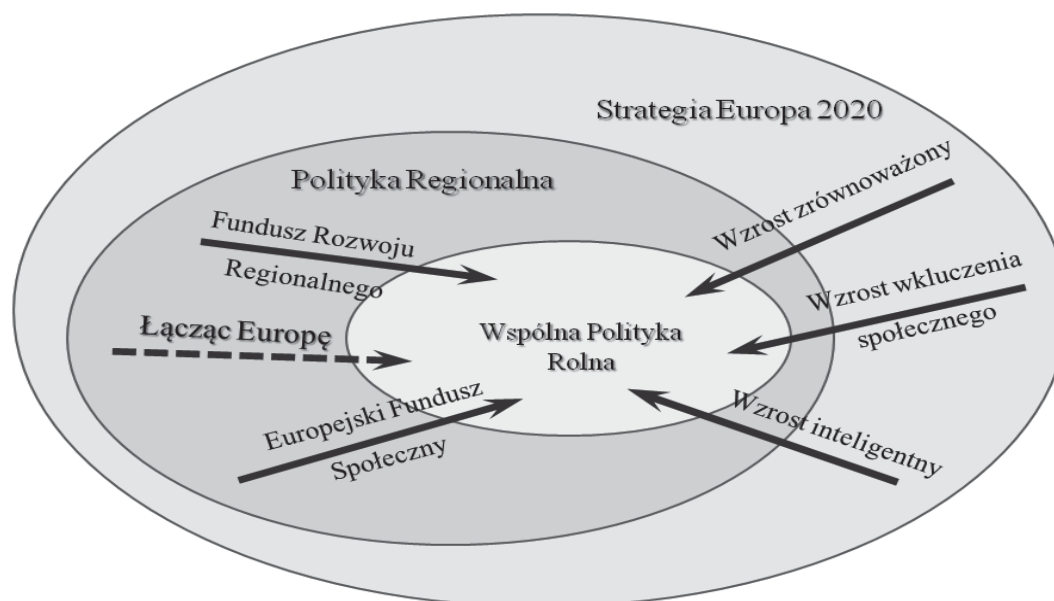
Słowa kluczowe: rolnictwo, polityka regionalna, Łącząc Europę

Wstęp

Procesy integracyjne w Europie przyczyniły się do przyjęcia na starym kontynencie swoistego modelu funkcjonowania i współpracy państw członkowskich opartego na przyjmowanych co kilka lat strategiach rozwojowych.

Ma to swój wyraz w wieloletnich ramach finansowych konstruowanych, zgodnie z zasadą programowania, w odniesieniu do potrzeb i potencjału krajów Unii Europejskiej. Aktualnie obowiązują założenia Strategii Europa 2020, wcześniej zaś realizowano działania zgodnie z wytycznymi Strategii Lizbońskiej. Już nawet w latach 60. Wspólnoty Europejskie konstruowały strategie rozwojowe przyjmując średniookresowe programy finansowe. Przyjęte strategie wyznaczają kierunki rozwoju i wpływają na polityki rozwojowe – szczególnie te realizowane w ramach unii gospodarczej.

Strategia Europa 2020 bezpośrednio oddziałuje na konstrukcję i założenia aktualnej polityki regionalnej, co znalazło wyraz w ustaleniu aktualnych jej celów. Pośrednio też wpływa na polityki sektorowe, a przede wszystkim na Wspólną Politykę Rolną, która do niedawna, choć z założenia realizowana była osobno, to jednak jej funkcjonowanie było ściśle związane o polityką regionalną. Świadczy o tym fakt, iż do 2006 roku sekcja orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej była instrumentem polityki regionalnej. Dlatego też nie sposób jest, analizując aktualne problemy, nie wiązać ze sobą tych zagadnień. Rysunek 1 zawiera graficzną prezentację powiązań i zależności strategii Europa 2020, polityki regionalnej oraz Wspólnej Polityki Rolnej.

Rysunek 1. Mapa zależności Europa 2020, polityka regionalna a WPR

Powyższy rysunek uwidacznia jak instrument Łącząc Europę przenika swym oddziaływaniem do polityki rolnej wspierając m.in. peryferyjne obszary wiejskie. Stąd też autorzy postawili sobie pytanie: czy i jak instrument Łącząc Europę może doprowadzić do niwelowania dylematów rolnictwa. Zgodnie z definicją, dylemat to problem, którego rozwiązanie polega na trudnym wyborze między dwiema tak samo ważnymi racjami [Słownik PWN 2014], a wybór ten wymaga wnioskowania logicznego. Zgodnie z tak przyjętą terminologią autorzy podjęli próbę sklasyfikowania rodzajów dylematów w odniesieniu do polskich obszarów rolnych. W wyniku powyższego wyszczególniono:

- dylematy odziedziczone;
- dylematy naturalne/geograficzne;
- dylematy związane z implementacją WPR i kierunkami rozwojowymi;
- dylematy peryferyjności.

Warto zauważyć, iż dylematy naturalne i peryferyjności jeszcze do niedawna mogły być traktowane jako trwałe, wręcz niemożliwe do rozwiązania. Jednakże współczesne wyzwania globalizacji i fenomen interwencjonizmu WPR, zsynchronizowanego z polityką regionalną, powodują, iż dylematy te stają się możliwe do rozwiązania, czemu w najbliższych latach służyć będzie instrument Łącząc Europę. Analiza wyróżnionych dylematów wskazuje, iż zarówno te naturalne, jak i peryferyjne czy dziedziczne są ze sobą powiązane i wzajemnie się przenikają. Natomiast zestawienie ich z celami i oddziaływaniem WPR wspartej instrumentem Łącząc Europę (realizowanego w ramach polityki regionalnej) daje nadzieję na przełamywanie peryferyjności oraz innych problemów obszarów wiejskich wynikających z niekorzystnego, w szerokim rozumieniu, położenia geograficznego.

W opracowaniu podjęto próbę analizy fenomenu instrumentu Łącząc Europę w kontekście rozwiązywania dylematów peryferyjności obszarów wiejskich. Celem opracowania jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie badawcze: czy instrument skierowany na peryferyjność zdoła przełamać dylemat peryferyjności w rolnictwie.

Najnowsze uregulowania wynikające ze Strategii Europa 2020 i polityki spójności

Europejski plan wzrostu Europa 2020 to strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. W celu jej realizacji zaproponowano trzy podstawowe i wzajemnie wzmacniające się priorytety [Polityka spójności 2011]:

- wzrost inteligentny (*ang. smart growth*)
- wzrost zrównoważony (*ang. sustainable growth*)
- wzrost sprzyjający włączeniu (wkluczeniu) społecznemu (*ang. inclusive growth*).

Wzrost inteligentny ma być oparty na wiedzy i osiągnięty dzięki efektywnym inwestycjom w edukację, innowacje i badania naukowe. Wzrost zrównoważony rozumiany jest tutaj, jako transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, konkurencyjnej i efektywniej wykorzystującej zasoby naturalne (w tym energetyczne). Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu natomiast, traktowany jest tu, jako wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, terytorialną i społeczną. Szczególny nacisk stawiany jest na tworzenie nowych miejsc pracy oraz ograniczanie ubóstwa w Europie.

Strategia Europa 2020 wyznacza krajom członkowskim konkretny plan obejmujący pięć celów: w zakresie innowacji, zatrudnienia, edukacji, zmian klimatu i energii oraz włączenia (włączenia) społecznego. Zgodnie z założeniami cele te mają być osiągnięte do końca roku 2020. W ramach tych celów każde z państw miało za zadanie sformułować własne cele krajowe. Cele określone na poziomie Unii Europejskiej to [dokument elektroniczny]:

- zatrudnienie (zwiększenie stopy zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata z obecnych 69% do minimum 75% w roku 2020),

- badania i rozwój (osiągnięcie poziomu inwestycji w działalność badawczo-rozwojową równego 3% PKB, m.in. poprzez poprawę warunków prywatnego inwestowania w B+R oraz opracowanie nowego wskaźnika umożliwiającego śledzenie procesów innowacji),
- zmiany klimatu i zrównoważone wykorzystanie energii (ograniczenie emisji dwutlenku węgla o min. 20%, zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii do 20% oraz wzrost efektywności energetycznej o 20%),
- edukacja (ograniczenie liczby osób przedwcześnie kończących naukę do 10% z obecnych 155 oraz zwiększenie odsetka osób w wieku 30-34 lata posiadających wyższe wykształcenie do min 40%),
- walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym (ograniczenie liczby Europejczyków żyjących poniżej granicy ubóstwa o 25% czyli o około 20 mln osób).

Cele te są ze sobą powiązane, wzajemnie się uzupełniają i wspierają. Poprawienie sytuacji w dziedzinie edukacji na przykład, pozwoli ograniczyć ubóstwo i bezrobocie. Większe nakłady na B+R i innowacje w połączeniu z efektywnym wykorzystaniem środków pomocowych, podniesie konkurencyjność krajów członkowskich i Unii Europejskiej w ogóle, co w dalszej kolejności przyczyni się do tworzenia nowych miejsc pracy zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich. Natomiast inwestowanie w ekologiczne technologie ułatwi walkę ze zmianami klimatycznymi i stworzy nowe możliwości rozwoju przedsiębiorstw i rolnictwa.

Instrumentami realizacji celów Strategii Europa 2020 sześcioro unijnego są przygotowywane i nadzorowane przez Komisję Europejską tzw. inicjatywy przewodnie (*ang flagship initiatives*). Polegają one na nowych mechanizmach stymulowania wzrostu i rozwoju gospodarczego i zatrudnienia. Poniższa tabela prezentuje wspomniane inicjatywy.

Tabela 1. Inicjatywy Strategii Europa 2020

Wzrost	Inicjatywa	Charakterystyka
Wzrost inteligentny	Unia innowacji	Ma na celu poprawę warunków dla innowacji oraz wykorzystanie ich do rozwiązywania najważniejszych problemów gospodarczych i społecznych podkreślanych w Strategii Europa 2020.
	Mobilna młodzież	Na celu ma poprawę jakości wszystkich poziomów edukacji oraz szkoleń, a także zwiększenie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej.
	Europejska agenda cyfrowa	Celem jest osiągnięcie trwałych korzyści społecznych i gospodarczych wynikających z jednolitego rynku cyfrowego, opartego na dostępie do szerokopasmowego internetu.

Wzrost zrównoważony	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Obejmuje wsparcie zmiany w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywnie korzystającej z zasobów naturalnych oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska naturalnego.
	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Celem jest poprawa warunków dla rozwoju przedsiębiorczości (szczególnie MŚP) oraz wsparcie rozwoju silnej, konkurencyjnej w skali globalnej bazy przemysłowej.
Wzrost włączenia społecznego	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	Zakłada stworzenie warunków do unowocześnienia i uelastycznienia rynków pracy, poprzez ułatwienie mobilności pracowników, rozwój ich umiejętności w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia.
	Europejski program walki z ubóstwem	Celem jest zapewnienie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym, a także umożliwienie im powrotu do aktywnego uczestniczenia w życiu społeczno – ekonomicznym.

Rysunek 2. stanowi graficzną prezentację zależności i oddziaływania opisanych powyżej wzrostów, celów i instrumentów Strategii Europa 2020.

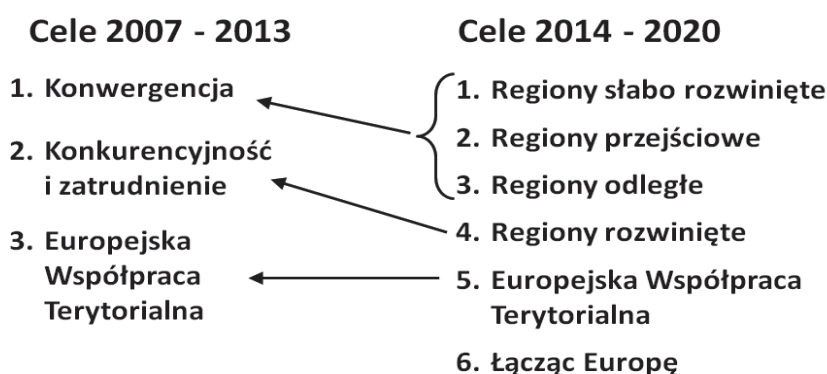

Rysunek 2. Strategia Europa 2020 – priorytety, cele i instrumenty.

W tym miejscu należy przenieść rozważania na nieco niższy szczebel a mianowicie grunt polityki regionalnej. Autorzy postanowili krótko omówić cele tej polityki ale z punktu widzenia klasyfikacji regionów. W nowej perspektywie finansowej polityka regionalna rozróżnia 6 kategorii regionów, do których kierowana jest pomoc:

- regiony słabo rozwinięte,
- regiony przejściowe,
- regiony rozwinięte,
- regiony odległe,
- Europejska Współpraca Terytorialna (EWT),
- Łącząc Europę.

Jak prezentuje rysunek 3 regiony słabo rozwinięte, przejściowe i odległe stanowią uszczegółowioną kontynuację celu „konwergencja” poprzedniej perspektywy finansowej. Regiony rozwinięte to uaktualniony cel „konkurencyjność i zatrudnienie”. EWT natomiast to kontynuacja działań programu operacyjnego o tej samej nazwie z lat 2007-2013. Jedynie Łącząc Europę stanowi nowe podejście do problemu stanowiąc próbę zwrócenia uwagi na specyficzne problemy obszarów peryferyjnych i granicznych.

Rysunek 3. Schemat ukierunkowania celów polityki regionalnej wedle „personalizacji” konwergencji na lata 2014-2020 [Greta, Tomczak-Woźniak 2013]

Instrument Łącząc Europę z założenia służyć ma regionom konwergencyjnym, w nowej perspektywie bowiem nastąpiło wzmocnienie roli i wagi tychże regionów. A ponieważ zgodnie z raportami Komisji Europejskiej, regiony rolne zwykle kategoryzowane były jako regiony słabo rozwinięte lub odległe (a dla takich specjalnie utworzono Łącząc Europę), teraz dzięki temu instrumentowi zostaną dodatkowo wzmocnione finansowo i organizacyjnie. Analizując związek między Strategią Europa 2020 a polityką regionalną można zauważyć wyraźne podkreślenie wzrostu inteligentnego w regionach rozwiniętych. Wzrost zrównoważony natomiast dotyczy wszystkich regionów ale w szczególności konwergencyjnych („upośledzonych”) i odległych. Związek ten zatem uwidacznia się otoczeniem szczególną opieką regionów peryferyjnych, zwanych też dysproporcijnymi czy dylematowymi. Strategia Europa 2020 wyznacza kierunki rozwoju, te zaś znajdują swą implementację w polityce regionalnej, a dalej w politykach sektorowych a w szczególności polityce rolnej, co stanowi temat dalszych rozważań.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2014-2020 jako wynik zsynchronizowania ze Strategią Europa 2020 i polityką regionalną

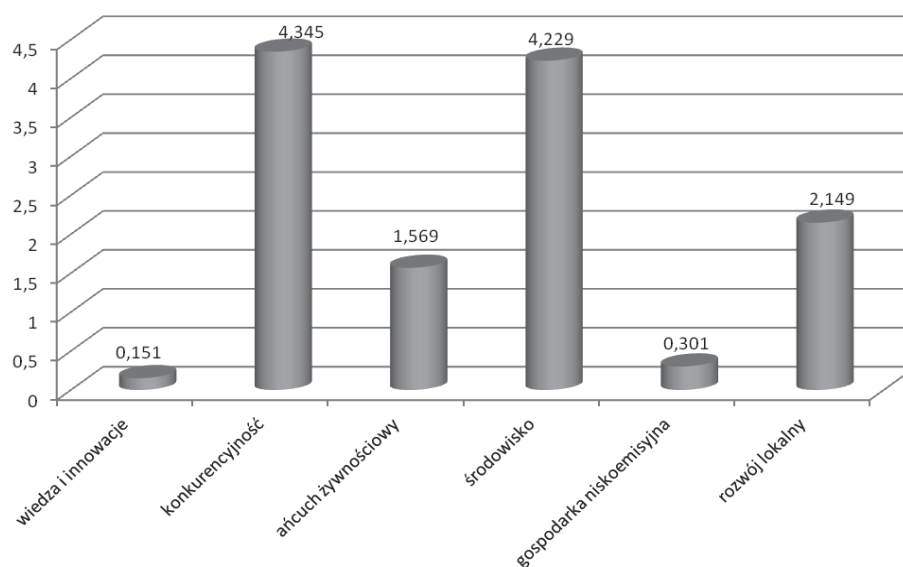
W połowie kwietnia 2014 roku rząd polski przyjął projekt nowego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, który następnie przesłany został do Komisji Europejskiej w celu jego akceptacji. PROW stanowić będzie podstawę realizacji drugiego filaru WPR w Polsce, który obejmuje sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich do roku 2020 (Rysunek 4). Po krótkiej ich analizie można zauważyć wyraźne związki celów PROW z celami nadrzędnymi Strategii Europa 2020.

Przykładem mogą być choćby: cel zwiększenia włączenia społecznego na obszarach wiejskich, ochrona ekosystemów, ułatwienie transferu wiedzy i innowacji, czy też wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Rysunek 4. Inicjatywy Strategii Europa 2020 [Pieniążek 2014]

Na realizację założonych celów PROW przeznaczono kwotę ponad 13,5 mld euro. Program został podzielony na 16 działań i kilkanaście poddziałań. PROW będzie kontynuował kierunki wsparcia realizowane w poprzedniej perspektywie, choć pojawiają się też i nowości. Nowy PROW ukierunkowany został przede wszystkim na budowę konkurencyjności i wzrostu dochodu w rolnictwie. Niemal połowa funduszy skierowana będzie na dalsze wsparcie rozwoju, konkurencyjności i modernizację gospodarstw towarowych. Poniższy wykres prezentuje strukturę budżetu nowego PROW.

Rysunek 5. Struktura budżetu PROW 2014-2020 [Pieniążek 2014]

Największe zmiany dotyczyć będą beneficjentów w związku z naborami na modernizację gospodarstw rolnych. Zgodnie z celami przyjętymi w ramach Strategii Europa 2020 i tutaj pierwszeństwo do wsparcia będą miały małe i średniej wielkości, dobrze prosperujące rolne przedsiębiorstwa rodzinne. Duży nacisk kładziony będzie też na edukację, efektywności, a przede wszystkim ekologię.

Jednakże wiele działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich realizowanych będzie z puli finansów polityki regionalnej. Mowa tutaj przede wszystkim o inwestycjach w energię odnawialną, ale też budowę kanalizacji, wodociągów, oczyszczalni ścieków i dróg lokalnych. Tak więc, realizacja założeń polityki rolnej będzie zsynchronizowana i komplementarna z działaniami polityki regionalnej, tak by w efekcie przyczynić się do osiągnięcia celów nadrzędnych Strategii Europa 2020.

Łącząc Europę w odniesieniu do rozwoju obszarów wiejskich

Instrument Łącząc Europę powstał w wyniku kilkuletnich debat na temat wprowadzenia nowego instrumentu finansowego z myślą o szczególnym ukierunkowaniu na regiony peryferyjne („upośledzone”). Co prawda, instrument ten jest stosunkowo silnie scentralizowany, bo zarządza nim Komisja Europejska, co ogranicza władze lokalne i regionalne w procesach decyzyjnych, to jego zadaniem jest zbliżanie poziomów rozwoju i łączenie regionów. Szczególną uwagę zwraca się tu na zbliżanie regionów przygranicznych, co przejawia się w konieczności budowania połączeń w ramach szeroko pojętej infrastruktury transgranicznej. Instrument Łącząc Europę obejmuje trzypoziomową strukturę: komponent transport; komponent energia i komponent cyfryzacja. Kwotowe dofinansowanie poszczególnych sieci przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Dofinansowanie komponentów instrumentu Łącząc Europę [Rozporządzenie PE 2013]

Komponent	Mld euro
Transport	31,7
Energia	9,1
Telekomunikacja (cyfryzacja)	9,2
Suma	50,0

Wnioski z analizy ukierunkowania i charakterystyki komponentów instrumentu Łącząc Europę wyraźnie wskazują na silny wpływ instrumentu na funkcjonowanie i rozwój peryferyjnych obszarów rolnych. Pośrednio zatem niweluje on dylematy polskiego rolnictwa związane z peryferyjnością. Komponenty transportu oraz telekomunikacji bezpośrednio oddziaływać będą na oddalone obszary rolne zarówno z racji utworzenia rzeczywistych połączeń transportowych, jak i wirtualnych (internetowych) pomostów między polskimi oddalonymi i „upośledzonymi” regionami a potencjalnymi odbiorcami towarów i usług w całej UE. Komponent energia zaś na konwergencję peryferyjnych obszarów rolnych będzie oddziaływał pośrednio poprzez stworzenie możliwości do inwestowania i alternatywnego wykorzystania potencjału gospodarstw rolnych.

Tabela 3. Łącząc Europę w kontekście konwergencji peryferyjnych obszarów wiejskich [Rozporządzenie PE 2013]

Komponent	Opis komponentu	Aspekt rolny	Odniesienie do priorytetu Strategii Europa 2020
Transport	Celem jest poprawa połączeń między krajami UE na potrzeby ułatwienia państwom wymiany towarowej i przepływu osób. Obejmuje unowocześnienie infrastruktury transportowej, utworzenie brakujących połączeń a także usunięcie wąskich gardeł. Docelowo transport w UE ma być bardziej zrównoważony dzięki koncentracji na formach transportu charakteryzujących się najmniejszym stopniem zanieczyszczania środowiska.	Bezpośredni wpływ poprzez realizację inwestycji drogowych.	Wzrost włączenia społecznego Wzrost zrównoważony
Energia	Działania tego komponentu mają pomóc w realizacji unijnych celów dotyczących energii i klimatu. Ma on również usunąć luki w finansowaniu oraz wąskie gardła sieci energetycznej w UE. Dalszy rozwój wewnętrznego rynku energetycznego przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa dostaw oraz możliwości przesyłu energii ze źródeł odnawialnych w sposób oszczędny w skali całego ugrupowania. Środki finansowe z tego komponentu mają działać na zasadzie dźwigni umożliwiającej pozyskiwanie środków finansowych od prywatnych i publicznych inwestorów.	Pośredni wpływ na działalność rolniczą, z wyjątkiem gospodarstw, które zreorganizują swoją działalność w kierunku pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych.	Wzrost zrównoważony

Telekomunikacja (cyfryzacja)	Wsparcie inwestycji w szybkie i bardzo szybkie sieci szerokopasmowe a także ogólnoeuropejskie usługi cyfrowe. Dofinansowanie projektów z tego komponentu ułatwi pozyskiwanie funduszy od prywatnych inwestorów dzięki podniesieniu wiarygodności projektów i obniżeniu ich ryzyka. W zakresie usług cyfrowych komponent przewiduje dotacje na działania wspierające powstanie infrastruktury niezbędnej do rozbudowy usług w zakresie identyfikacji elektronicznej, elektronicznej dokumentacji leczenia, elektronicznych zamówień publicznych itp. Zrealizowane projekty mają przyczynić się do interoperacyjności a także możliwości utrzymania infrastruktury na szczeblu europejskim – czyli łączącej infrastrukturę wszystkich państw członkowskich.	Bezpośredni wpływ poprzez umożliwienie wykorzystania informatycznych instrumentów zarządzania gospodarskimi, lepszą komunikację i dostęp do informacji.	Wzrost inteligentny Wzrost włączenia społecznego
------------------------------	---	---	---

Polityka regionalna zawsze była powiązana z polityką rolną. Analiza efektów oddziaływania instrumentu Łącząc Europę wskazuje, iż w nowej perspektywie 2014-2020, polityki działają w pewnych obszarach wspierających razem (komplementarnie) stymulując wzajemnie siły oddziaływania. W efekcie zaobserwować będzie można dalsze przemiany zachodzące na polskiej wsi.

W latach 90., kiedy Polska rozpoczynała „marsz” do Europy, literatura wyszczególniała swoisty podział gospodarstw rolnych (tab. 4). W efekcie globalizacji i interwencjonizmu unijnego w obszary wiejskie podział ten, zdaniem autorów, się zdezaktualizował. Poniżej dokonano próby stworzenia nowej typologii polskich gospodarstw rolnych w kontekście oddziaływania polityki regionalnej i polityki rolnej.

Tabela 4. Ewolucja typologii polskich gospodarstw rolnych [Duczowska-Małysz 1993]

Lata 90.		Lata 2000.
Typ gospodarstwa	Charakterystyka	Kierunek ewolucji
Typ gospodarstwa podupadłego	<p>Cechuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bardzo niska produkcja w porównaniu z przeciętną w danej wsi i okolicy, – niewielki obszar, – niskie kwalifikacje właściciela, – brak siły roboczej, – ubogie wyposażenie techniczne, – tradycyjna struktura produkcji i organizacji gospodarstwa, – niemożność przyswojenia i wprowadzenia innowacji, – niezaradność bierność właściciela, – bardzo małe dochody i głęboko dysparytetowa sytuacja rodziny. 	<p>Gospodarstwa upadłe.</p> <p>Realizacja założeń WPR oraz narodowych planów rozwoju obszarów wiejskich zlikwidowała niemal ten typ gospodarstwa. Właściciele sprzedali lub wdzierżawili ziemię zatrudniając się lub pozostając na utrzymaniu państwa (renty, emerytury).</p>
Typ gospodarstwa tradycyjnego (naturalnego)	<p>Cechuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> – niska produkcja towarowa, – niskie kwalifikacje gospodarza, – brak zaradności, – bierny stosunek do innowacji, – słabe wyposażenie w środki produkcji, – liczne gałęzie produkcji, której celem jest przede wszystkim zaspokojenie spożycia własnego rodziny, – małe dochody i wyraźnie dysparytetowa sytuacja. 	<p>Typ gospodarstwa zdywersyfikowanego.</p> <p>Polityka rolna wymusza na gospodarzach poszerzanie wiedzy i podnoszenie poziomu zaradności i innowacyjności gospodarstw. Zatem ten typ gospodarstw (pozostając jeszcze źródłem zaspokojenia spożycia rodziny) ewoluuje w typ gospodarstwa poszukującego kierunku specjalizacji.</p> <p>Typ ten często włącza w swą działalność świadczenie usług turystycznych.</p>
Typ gospodarstwa umiarkowanie sprawnego	<p>Cechuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przeciętnym poziomem produkcji, – niewysoką towarowością i upięknieniem, – przeciętnymi kwalifikacjami właściciela, – wsparciem siły roboczej dobrym wyposażeniem w technikę, – wysoką pracochłonnością i niskim poziomem ulepszeń, – ostrożnym naśladownictwem sąsiadów we wdrażaniu innowacji, – przedsiębiorczością i aktywnością objawiającą się wewnątrz gospodarstwa nie zaś w zabezpieczeniu jego interesów na zewnątrz, – umiarkowanymi dochodami rolniczymi kształtującymi się jednak poniżej poziomu dochodów ludności pozarolniczej. 	<p>Typ gospodarstwa rozwijającego się.</p> <p>Ten typ gospodarstw zazwyczaj ewoluował w kierunku gospodarstw specjalizujących się w 2-3 rodzajach produkcji. Często gospodarstwa te poszukują możliwości współpracy na szczeblach zrzeszeń rolników (grupy producenckie).</p> <p>Swoją działalnością realizują założenia wzrostu inteligentnego i zrównoważonego.</p>

<p>Typ gospodarstwa o uproszczonej produkcji, dość wysokiej towarowości i sporym upięźnieniu</p>	<p>Cechuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> – stosunkowo dużą obszarowością, – wysoką produktywnością towarową, – dość wysokimi kwalifikacjami właściciela, – stosunkowo dużym zasobem siły roboczej, – dobrym wyposażeniem w środki produkcji, – ewolucją struktury produkcji w kierunku specjalizacji, – przedsiębiorczym i aktywnym właścicielem (zazwyczaj młodym), – właścicielem poszukującym czynników usprawniających gospodarowanie w strukturach organizacyjnych poza gospodarstwem (gmina, miasta, kraj), – ostrożnym przyjmowaniem innowacji, głównie przez naśladowanie gospodarstw specjalistycznych, przodujących, – wykazywaniem wyraźnej skłonności do modernizacji gospodarstwa produkcyjnego i domowego, – dochodami stosunkowo wysokimi, przekraczającymi linię parytetu. 	<p>Typ wysokiej specjalizacji.</p> <p>Gospodarstwa te przeszły etap odchodzenia od gospodarowania tradycyjnego. Osiągnęły status gospodarstwa zmodernizowanego o odmiennej niż w przeszłości koncepcji życia. Właściciele to wykwalifikowani gospodarze, myślący strategicznie i zrzeszający się w celu osiągnięcia większego wpływu na rynki zbytu.</p> <p>Swoją działalnością realizują założenia wzrostu inteligentnego i zrównoważonego.</p>
<p>Typ gospodarstwa wysoko towarowego i wysoko upięźnionego</p>	<p>Cechuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bardzo wysoką produktywnością, prawie wyłącznie towarową, o nieznanym spożyciu własnym (naturalnym), – dużą obszarowością, – wysokimi kwalifikacjami właściciela (nie tylko rolniczymi), – zasobnością w siłę roboczą, – doskonałym wyposażeniem w nowoczesne środki produkcji, – specjalistyczną strukturą produkcji, – ciągłą skłonnością do usprawniania modernizacji gospodarstwa, – ogromną przedsiębiorczością i odwagą w poszukiwaniu walorów rozwojowych w drodze ciągłego pogłębiania wiedzy, – wysokimi (lub bardzo wysokimi) dochodami. 	<p>Typ farmerski.</p> <p>Ten typ gospodarstw ewoluował w kierunku gospodarstw typu farmerskiego. Wielkoobszarowe, z doskonałym zapleczem technicznymi i wysoką pozycją rynkową są w stanie kreować lokalne rynki zbytu. Gospodarstwa wysoce innowacyjne podążające za wzrostem inteligentnym i zrównoważonym.</p>

Proponowana w tabeli 4 nowa typologia gospodarstw rolnych może w ciągu kilku lat znów ulec zmianie. Przyczyni się do tego silny interwencjonizm UE zaplanowany na najbliższą perspektywę finansową, który zgodnie z przyjętymi założeniami Strategii Europa 2020, celami polityki regionalnej oraz wytycznymi Wspólnej Polityki Rolnej, dogłębnie zmieni sytuację polskie-

go sektora rolnego i obszarów wiejskich. Z uwagi na fakt specjalnego ukierunkowania pomocy poprzez instrument Łącząc Europę można spodziewać się spektakularnych zmian (wzrost poziomu życia, ograniczenie ubóstwa, wzrost zatrudnienia i kwalifikacji, wzrost konkurencyjności gospodarstw, wielofunkcyjność wsi) na peryferyjnie położonych terenach wiejskich.

Podsumowanie

Podsumowując należy stwierdzić, iż niezależnie od rozwoju gospodarczego kraju rolnictwo, jako bufor szoków asymetrycznych, ma wyjątkowe znaczenie dla każdej gospodarki europejskiej. Szczególny status mają wiejskie obszary peryferyjne, którym przyznanie odpowiedniej pomocy od wielu lat stanowi jeden z wiodących tematów dyskusji nad europejskim rolnictwem.

Polskie rolnictwo nadal odstaje technologicznie i wydajnościowo od sektorów produkcji pierwotnej „starych” krajów UE. Dotyczy to w dużej mierze wiejskich obszarów peryferyjnych, wpisujących się tym samym w obszar dylematów, które skutecznie przełamywane, mogą stać się mocnymi stronami (przewagami endogenicznymi). Środkiem uzyskania pozytywnych efektów zapewne stanie się instrument Łącząc Europę, który właśnie rozpoczął funkcjonowanie. Wyniki przeprowadzonych analiz upoważniają do stwierdzenia pewnych uogólnień. Zakładana działalność instrumentu Łącząc Europę, z racji swej kompleksowości (3 obszary wsparcia – transport; środowisko i energia), daje duże szanse na złagodzenie negatywnych następstw peryferyjności obszarów rolnych. Instrument ten, wspierany przez skuteczne działania w wysokim stopniu pobudzać będzie aktywność, przedsiębiorczość i kreatywność ludności peryferyjnych terenów wiejskich. Przemiany te odnosić się będą do m. in.: wzrostu poziomu życia, ograniczenia ubóstwa, wzrostu zatrudnienia i kwalifikacji pracowników, wzrostu konkurencyjności, specjalizacji i dochodowości gospodarstw rolnych.

Piśmiennictwo

1. Bliżej realizacji unijnych projektów energetycznych - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 347/2013 z dnia 17 kwietnia 2013 r. w sprawie wytycznych dotyczących transeuropejskiej infrastruktury energetycznej.
2. Dokument elektroniczny: [http://ec.europa.eu/eu2020/PDF/1_PL_ACT_part1_v1.pdf, data wejścia: 10.05.2014]
3. Duczkowska-Małysz K. [red.] 1993: Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. W stronę wsi wielofunkcyjnej. Wyd. PAN – Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Warszawa: 111-113.
4. Greta M., Tomczak-Woźniak E., 2013: Problem spójności w nowej polityce regionalnej UE na lata 2014-2020. Optimum Studia Ekonomiczne , 4 (64), Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku: 10.
5. Pieniżek S., 2014: Jak będzie wyglądał PROW 2014-2020. Zielony Sztandar, 19: 8-9.
6. Polityka spójności 2014-2020, 2011: Inwestycje w rozwój gospodarczy i wzrost zatrudnienia. Luksemburg.
7. Słownik języka polskiego PWN na CD-ROM, 2014: Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.